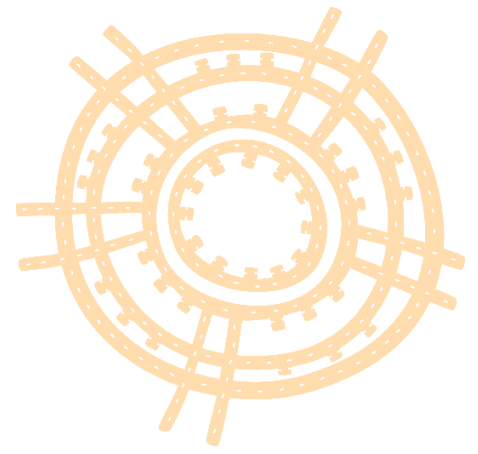

**Nunatta Katersugaasivia Allagaateqarfialu/
Grønlands Nationalmuseum og Arkiv (NKA)**

**Tasersiami aamma Tarsartuup Tasersuani kulturikkut kingornussat
naleqartitat Kalaallit Nunaata kitaani erngup nukissiorfiliornissamut
neqeroortitsisoqassappat kingunerisinnaasaannik ataatsimut
naliliineq**

**Suliarinnittut F. Larsen, C.K. Madsen aamma M. Myrup, februar 2023
Kalaallit Nunaata Katersugaasivia Allagaateqarfia & Eqqissisimatitsinermut
Ataatsimiititaliaq sinnerlugu.**

Aallarniut

Nassuiaatigineqartumi kulturikkut kingornussat naleqartitat aamma Tasersiami Tarsartuullu Tasersuani Kalaallit Nunaata kitaani erngup nukissiorfiliornissamik neqeroortitsisoqassappat kingunerisinnaasai pillugit ataatsimut naliliinertut isigineqassaaq. Allaaserisaq allaqqitaavoq *allakkiaq kulturikkut kingornussat naleqartitat aamma Tasersiami Tarsartuullu Tasersuani Kalaallit Nunaata kitaani erngup nukissiorfiliortoqassappat neqeroortitsinissamut kingunerisinnaasai pillugit ataatsimut naliliineq*-mit taanna martsimi 2022-mi Nunatta Katersugaasiviata Allagaateqarfialu (NKA) Nunalerinnermut, Imminut Pilersornermut, Nukissiornermut Avatangiisinullu Naalakkersuisoqarfiup saaffiginnissutaa aallaavigalugu suliarineqarsimasoq.

Allagaatit nassiuunneqartut tunngavigalugit Nunalerinnermut, Imminut Pilersorneq, Nukissiteqarnermut Avatangiisinullu Naalakkersuisoqarfimmik piareersaataasumillu ataatsimiittarnerit peqqutigalugit allaaserineqartut imatut saqqummiunneqarpoq:

- Naatsukullammik oqaluttuassartaq erseqqissarneqarluni Tasersiami aamma Tarsartuup Tasersuani ilanngullugu Tussaap Tasiani (ataatsimut Tarsartuup Tasersuanik taallugu) kulturikkut eriagisassat pillugit misissuisarsimanerit ilassutinik allattorsimaffilik (1)
- Tasersiami aamma Tarsartuup Tasersuani kulturikkut kingornussat naleqartitat immikkuullarissut qitiusut ataatsimut nalilerneqarneri, ilanngullugu sumiiffiup kulturikkut oqaluttuassatigut Kalaallit Nunaata sinneranut naleqassusaata inissisimanagera ersersinneqarpoq.
- Tasersiap eqqaani aamma Tarsartuup Tasersuani immap killingata qaffarnerata kingunerisaanik kulturikkut kingornussanut naleqartitanut innarlerneqarsinnaaneri pillugit kingunerisinnaanerinik naliliineq.

Erngup nukissiorfiliornissamut pilersaarutit piffissami pisumi allakkiaq suliarinerani suli pissarsiassaasimanginneri peqqutigalugit tatsip Tasersiami 690-mit qummut kote 740-mut, Tarsartuup Tasersuani 675-mit qummut 690-mut aammalu ilanngullugu Tussaap Tasiaani 652-miit qummut 668-mut erngata qaffannerata kingunerisaanik kulturikkut kingornussat naleqartitanut kingunerisinnaasai naatsukullammik saqqummiunneqarput. Kingunerisinnaasanut naliliinermi erngup nukissiorfiliornermi suliaasaqarfimmi attuumassuteqartut ilaatinneqanngillat, massa itsarnitsanut inoqarfiusimasunullu oqaluttuassartalinnut pitsaangitsumik kinguneqarsinnaagaluartut, soorlu sissiukkat, tulattarfiit, assartuiffiit aqquserngit, sulisut najugaqarfii, erngup nukissiorfiit, attaveqaatit, sullut il. il. Tamakku sanaartorfissat itsarnisarsiornikkut misissuiffigineqarlutillu nakkutigineqartariaqarnermik annertuumik nassataqarput.

A. Tasersiami Tarsartuup Tasersuanilu kulturikkut oqaluttuarisaaneri pillugit naatsukullammik saqqummiussaq

Ilisimasat oqaluttuarisaanikkut oqaatigineqartarsimasut aqputigalugit soorlu oqaluttuarisarisartakkat avataatigut ullumikkut Tasersiamut aamma Tarsartuup Tasersuanut tunngasutigut ilisimasavut itsarnisarsiut misissuisarsimanerinit aallaaveqarnerupput, tamakkulu ingerlanneqarput 2007-09-mi ALCOA-mi suliniut pimmat aammalu London Mining suliniut pimmat 2009-10-mi.

Misissuisarsimanerit taakkunanit paasisat arlariinnik nalunaarusianik saqqummersitsisoqarpoq aammalu allaaserisanik ataasiakkaanik saqqummersitsisoqarluni (ilassut 1).

NKA 2010-ili kingorna sumiiffinni pineqartuni misissuisimananilu paasisassarsiorsimangilaq. Itsarnisarsiunit sumiiffimmi misissuisoqarsimanginnerit imatut paasineqassanngilaq NKA soqutiginnissimanginneranik, kisiannili suliassat aningaasalersorneqarsimasut unikaallatsinneqarsimapput/imaluunniit taamaatiinnarneqarsimapput tamannalu peqqutigalugu NKA-p Kalaallit Nunaata sinnerani eqqissimatitsinermut aammalu misissuinnermut suliniarnini salliutissimavaa.

Allakkiami aallaavigineqarput ALCOA-mi suliniummi (takuuk Andreassen 2008, Knudsen aamma Andreassen 2009, SMV nalunaarusiaq 2010) misissuereernermit inerniliussat siammasissut aammalu inassuteqaatigineqarsimasut. Naliliinermi paasissutissat aammalu qatsissutsimik uuttuutit Nunalerinnermut,

Imminut Pilersornermut, Nukissuteqarnermut Avatangiisinillu Naalakkersuisoqarfiup atugai naalisaanermi atornerqarput (ilassut 2). Immikkut maluginiaqquneqarpoq kingusinnerusukkut sumiiffiit qangarnitsanik eriagisaqarfiusut nassaarineqarsimasut naliliinermi ilaatinneqannginneri sumiiffiillu inissisimaffii assigiinngisitaarsinnaallutik ilanngullugulu oqaatigineqassalluni siusinnerusukkut itsarnisarsiut misissuinerinit sumiiffiit ilai arajutsineqarsimasinnaaneri.

B. Tasersiami aamma Tarsartuup Tasersuani kulturikkut kingornussat naleqartitat immikkuullarissut pillugit naatsumik saqqummiunera

Kalaallit Nunaata kitaani kangerlui qinngui - immap sikullu akornanni - tikinnejajuitsuunngillat. Ukiuni untritilikkaani inoqarfiusimaneramik ersiutit amerlaqaat piniagarineqartorlu pingarneq tamaani piniagaasarsimalluni, tuttu. Ukiup nikerarnerani sineriammi ukiiffimmiit kangerluit qinnguini nunap timaanilu tuttunniarnerit Inuit inuunerini ukiuni 4.500-ni qitiusimavoq, ileqqoq 2018-mi Aasivissuit-Nipisat UNESCO-p nunarsuarmioqatigiinnut kingornussarsiasaatut allattorsimaffimmi inissinneratigut naqissuserneqartoq. Qangarsuaaniilli tuttunniartarsimanerpassuit Tasersiap aamma Tarsartuup Tasersuata (Takussutissaq 1) eqqaani annerpaamik takussutissaqarput nunami siammasissumi kangerluit paaviniit qummut qooqqunut sermersuullu sinaanut tamaat takussutissaqarfigaat. Qinngorpartaraanni inoqarfiusimasut ullutsinnit angallattunit suli innarlerneqarsimanngitsut takussaapput.

Inuit piniariusaat sumi nunamiinnerat aallaavigalugu allanngorartarpoq. Kalaallit Nunaata kitaani kangerluit qinnguini tatsit atorluarneqartarsimapput maani qaannamit tuttu tatsini ikaartut piasinnaasarsimagamikkik. Nunap aqqi, inoqarfiit, allagaatitoqqat, nunap assigi pisoqqat, oqaluttuatoqqat, oqalugasaat aammalu itsarnisarsiornikkut misissuinerit takussutissaqartippaat tatsit ukiuni untritilikkaani annertuumik atornerqartarsimasut. Ullumikkut ilisimavarput tasersuit angisuut sisamat Kalaallit Nunaata kitaani taamatut atornerqartarsimasut. Tasersuaq (Utoqqarmiut kangerluarsunnguani erngup nukissiorfik), Tarsartuup Tasersua, Tasersiaq, Aasivissuit tasia (UNESCO inissisimaffik) aamma Tasersuaq (Sisimiuni erngup nukissiorfik).

Takussutissaq 1: Inoqarfiit qangarsuarnitsat Tasersiami aamma Tarsarsuup Tasersuani tatsip erngata qaffanneratigut qarsutsivigineqartussat amerlassutsikkut missiliorlugu (Paasissutissat: Knudsen, Pauline aamma Andreassen, Claus 2009 appendix A).			
Suussuseq	Tarsartuup Tasersua	Tasersiaq	Katillugu
Tupersuaqarfiit	58	74	132
Tuperfiusimasut	8	10	18
Piniarnermi innanngavik	16	13	29
Killut	2	2	4
Perusiviit	5	3	8
Pinnguarfik	4	2	6
Iliveq	4	1	4
Qaanngoq toqquivik	-	2	2
Inussuit	-	1	1
Talut	3	9	12
Teriannianut pullatit	1	2	3
Inussuk	1	4	5
Saarngit ataatsimoortut	-	3	3
Allat	5	26	31
Saqqameersut	5	16	21
Ataatsimut katillugit	111	168	279

B.1 Tasersiaq - Kalaallit Nunaata kitaani tatsit annersaat, eqqaa tamarmi inoqarfiuneranit takussutissaqarluartoq immikkuullarissiq tutunniarfiuneranik takussutissalik (assersutigalugu piniarnerup nalaani siniffikut, talut, perusiviit, inussuit, teriannianut pullatit, ilerrit, igaarfiusarsimasut sumi tamaani). Tatsimut qanittumiipput inoqarfiusimasut angisoorsuit tallimat tupeqarfiit Thule kulturimeersut 100-it sinnillit aammalu qangarsuarnitsat tupeqarfiusimasut Palæo-Inuit nalaannit, siulliit aammalu taama itnut qaqutigoortorujussuit tamaani takussaapput Kalaallit Nunaata kangerluisa qinnguunut ilisarnaataasut (Takussutissaq 1). Aasivissuarnut sanilliullugu UNESCO-p nunarsuarmioqatigiinnut kingornussassarititaanut atsiussaasimasumut, tamaaniippoq inoqarfik ataaseq tupeqarfiusimasullu 25-it.

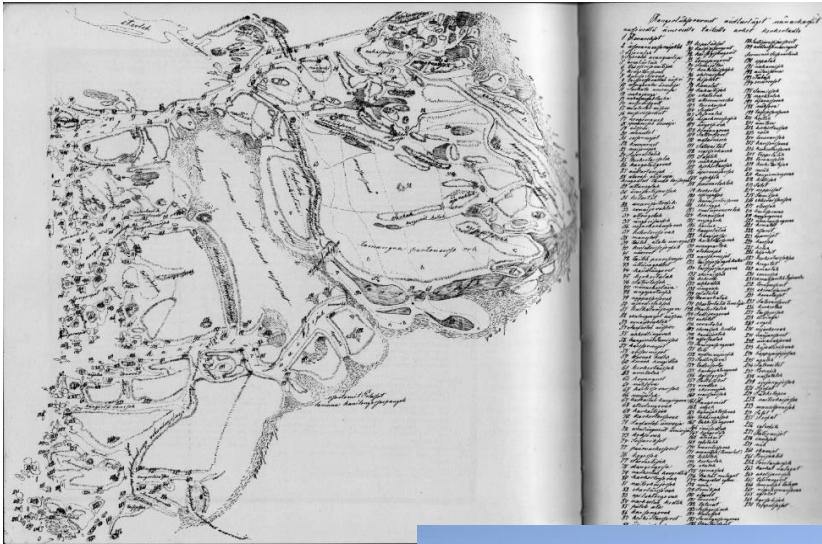

Fig.1 Jens Kreutzmannip eqqamaasaqallaqqissusersuani kisiat atorlugu 1.september 1863 ilisarnaqqissaartumik Kangerlussuarmit Maniitsoq tikillugu nunap assilialiorsimavoq, sumiiffik assilialiaa danmarkip affaatut angissuseqarpoq. Assilialiamini nunat aqqi 270-imik ikinnerunngitsut ilanngussimavai aammalu sineriammit timmut Tasersiamut ikorfiit nalunaarsimallugit taamatuttaarlu Tasersiami aasiviit pingaernerit allasimallugit.

Fig.2 Oqaluttuartalinnik qalipaasartoq Aalut Kangermiu inuusunnerulluni Tasersiamiissimavoq, tappavaniinnermini ilivitoqaq oqaluttuassartalik "Oqalualaarut utoqqanngup erneranik" qalipassimavaa oqaluttuassartaalu allallugu. Ilivitoqaq 2007-imi itsarnisarsiuut misissuinerminni Aalup qalipagaa tunngavigalugu nassaarisinnaasimavaat, ilivitoqarlu innarlerneqarsimangilaq inuttaalu sakkuiulu sulit tassaniipput.

Itsarnisarsiuut nalunaarsorsimasaasa avataatigut oqaluttuatoqqatigut oqaluttuarisaanikkullu Tasersiaq pillugu tusartarpugut. Oqaluttuarineqarpoq Angujaartorfiup nunaani tuttoqassuseq aalaakkaasusimasooq sineriammi allanut sumiiffinnut sanilliullugu taamaattumillu inuit avannaanit, kujataanit allaalluunniit Nuummiit aqqut ungaseqisoq umiamik Kangerlussualiaasarsimapput tutunnariartukaallutik. Kangaamiuni niuertoruseq, Jens "Ataraaq" Kreutzmann aamma Kalaallit Nunaata "eqqumiitsuliortua siulleq", Aalut Kangermiu aqqut tamanna isorartoqisoq arlaleriarlutik ingerlaffigisarsimavaat (assiliartaq 1-2). Ataatsimoorlutik takussutissaqartitsipput ileqqut, oqaluttuatoqqat aammalu inoqarfiit pillugit kulturikkut kingornussat immikkuullarilluinnartut Kalaallit Nunaanni allami takuneqarsimangitsut ataatsimoorlertut.

B.2 Tarsartuup Tasersua – taseq illunik ujaqqanik immikkuullarissunik peqarfiusoq (assiliartaq 3). Tarsartuup tasersua aammalu eqqaaniittoq Tussaap tasia soorlu Tasersiatuut inoqarfiusimaneranik takussutissaqarpoq tuttunniarnerillu nalaanni angallatnerinik piuniuteqarnerinilli takussutissaqarluartoq (Takussutissaq 1). Sumiffimmi inoqarfiit ikorsimmaviit tallimat takussapput illut qammakkat 50-it angullugit amerlatigisut tamaaniillutik. Illuloriaaseq immikkuullarissuuvoq ammalukannerluni soorlu illuikkiatut sanaajusarlutik kisiannili ujaqqanik kusanarluinnartumik suliaallutik (assiliartaq 3). Illut ujaqqanik qammallit tamakku Kalaallit Nunaanni allani naammattoorneqarsimangillat nalunaarsorneqarsimanatillu, kisianni ilimagineqarpoq Thule kulturimut attuumassuteqartut Nuup Kangerluata qinnguani takussaasarsimassasut (assiliartaq 4).

Fig.3 Tarsartuup Tussaallu tasersuani illut ujaraannarnik sanaat assingi uani takuneqarsinnaapput. Piffissap ingerlanerani arlallit illup qaavi nakkaassimasut takuneqarsinnaapput.

Fig.4 Aalut Kangermiup illut ujaqqanik sanaat takusimasani qalipassimavai oqaasertalerlugillu qangarsuaq inuunngikkallaramili atugaasimassasut. Aalut 1869-imi 47-nik ukioqarluni toquvoq, ilimanarsinnaavoq illukut – ikorsimmaviit taakku siulitta Thule kulturimeersut nuup eqqaanut 1300-kunni peqqaaramik atortarsimasaat imaluunniit inuit allat?

Tarsartuup Tasersuani qaqisariaani piupput Ujarassuit, qallunaatsiaaneersut Anavik (assiliartaq 5). Qangarsuarnitsamit h vdingeqarfik oqaluffeqarsimavoq Nuup Amerallillu kangerluini oqaluffiit marluusut aappaa tassaniilluni, tamannalu qallunaatsiaat Vesterbygdenimiittut allagaataanni oqaatigineqartarpoq taannalu aqqutigalugu ilisimavarput Thule Inuit taakkualu kulturikkut naapeqatigiissimasut. Anavimmi qallunaatsiaat illukuat aserfallassimanginnerpaaq piuvoq Nuup Kangerluani, illu qammagaq iluitsupajaaq (assiliartaq 6). Tupinnaannartumik itsarnisarsiut 1932-mi iliveqarfiusimasumi annertunngitsumik assaanerminni nassaarigamikku qallunaatsiaq suli amilik, nujalik atisalillu kisiannili qaqereernerata kingorna piioneerutipajartoq (assiliartaq 7). Sinneri timit paniinnarsimasut suli Anavimmi iliveqarfimmi piupput, taakkulu nunarsuarmioqatigiinnut ilisimatuussutsikkut qallunaatsiaqarneranut suliniarnermi atorneqarsinnaagaluarput.

Fig.5 Ukioq 1930
Ujarassuartigoorlutik / Anavik'ut
nunap timaanut aavariat. Qaannat
nassataat nalunanngitsumik
Tarsartuup aammalu Tussaap
tasiatigut atugassarigaat.

Fig.6 Ujarassuarni / Anavik'mi
qallunaatsiaqarfik suli napasooq (ass:
R.Fortuna 2017).

Fig.7 Qallunaatsiaap nujai, Ujarassuarni / Anavik'mi
iliveqarfimmi inuit paniinnarnikut amiakkuisa ilaat 1932-imi
nassaaq (Ass: R. Fortuna 2017).

C. Tasersiami aamma Tarsartuup Tasersuani tatsimi erngup killingata qaffanneratigut kulturikkut kingornussanut naleqartitanut aammalu pigisanut sunniutigisinnaasaasa kingunerisinnaasai pillugit naliliineq

Ukiuni kingullerni 30-ni ilisimaneqareerpoq - taamaammallu oqaluttuarisaanermi - Inuit tasersuarnik Kalaallit Nunaata kitaani annertuumik atuilernerini kinguneri takussaapput, imatut paasillugu tatsip erngata annertussusaa Tasersuarni (Utoqqarmiut kangerluarsunnguani erngup nukissiorfik) atulernerqarami tatsip imaata killiga 12 meterinik qaffappoq taamanilu 1992-mi illut 35-it tatsimut qanittut annaaneqarput. Aammattaaq Tasersuarni (Sisimiuni erngup nukissiorfik) illut arlalissuit annaaneqarput. Ilisimaneqartunit tatsit piniarfiusut tassaapput Tasersiaq aamma Tarsartuup Tasersua, tatsit marluk ullumikkut angallannermit innarlerneqarsimangitsut, immikkuullarissumik inoqarsimaneranik takusutissaallutik ileqqut oqaluttuatoqqallu aqutigalugit ukiuni untsitilikkaani inuunerup ingerlarnganik piniarnermik inuuniuteqarnermi oqaluttuassarpassuallit aammalu Kalaallit Nunaani piniarnermik immap sermillu akornani inuuneramik oqaluttuartoq piuvoq. Tasersiatut aamma Tarsartuup Tasersuatut Kalaallit Nunaani sumiiffimmi allami taama itsarnitsanik nassaassaqarfiutigisumik peqanngilaq.

Tasersiami Tarsartuullu tasersuani tatsip imaqassusaata qaffanneratigut itsarnitsanik kulturikkullu eriagisanik qarsutsinikkut annaasaqaluinnarnissaq. Qarsutsinermi qangarnitsat eriagissat tikinneqarsinnaajunnaarlunnassammata takornariaqarnermut ilisimatusarnermullu iluaqutaasinnaajunnaarlutik il.il. Aseruineq tatsip imaqassusaata aaliangissavaa allatut aseruineq pakkersimaarniarneqarsinnaanngimmat allatummi iliorsinnaaneq piviusorsioranilu aningaasatigut naleqarsinnaanera takorlooruminaammalluunniit.

C.1 Tasersiaq – Pilersaarutigineqartutuut tatsip imaqassusaa 50 m-nik qaffappat itsarnitsat eriagissat Tasersiap eqqaaniittut qarsutsivigineqassammata sequminneqarlutillu, imatut paasillugu aasiviit nalunaarsorsimasut tamarmik aammalu inoqarfiusimasooq ataaseq (cf. ilassut 2, 4a-b, takusutissaq 1). Minnerpaamik inoqarfiit 17-it pineqarput taakkunanit piffissap annertuup iluani oqaluttuassartallit inoqarfiusimasumilu piniartarfiusimasut annikinnerusut pineqarput.

C.2 Tarsartuup Tasersua – Pilersaarutigineqartutuut Tarsartuup Tasersuani tatsip imaqassusia 15 m-sut qaffappat aamma Tussaap Tasiani tatsip imaqassusaa 16 m-sut qaffappat inoqarfiusimasut tamarmik sumiiffimmi kingullermiittut piioneerutissapput aammalu siullertut taaneqartumi illut qammakkat immikkuullarissut sumiiffimmiittut amerlanersai piioneerutissallutik (cf. ilassut 2, 4c-d, takusutissaq 1).

ALCOA suliniut pilermalli Tasersiaq tassaasimavoq NKA-mit itsarnitsat eriagissat pillugit sumiiffinni suliaqarfigissallugu kissaatigineqartuarsimasooq aammalu UNESCO-p nunarsuarmioqatigiinnut kingornussarsiasatut allattorsimaffimmi ilaalernissaanut piukkuttuarsimanera erseqqissaatigisarsimallugu tamannalu inassuteqaataasimasussaagalarpoq Aasivissuit peqatigalugu imaluunniit Aasivissuit taarserlugu (SMV 2010 kap.4 qupp.4). Inassutigineqarsinnaavoq siunissami Aasivissuit-Nipisat UNESCO-p nunarsuarmioqatigiinnut kingornussarsiasaqarfiata allattorsimaffia annertusineqarsinnaavoq tamannalu inassutigineqarsinnaavoq Qeqqata Kommuniata eqqarsaatigissagaa. Tarsartuup Tasersua allassimasimangilaq itsarnitsanik oqaluttuarisaanermut pingaaruteqarlunnartut allattorsimaffianut ikkunneqassasoq, kisianni kulturikkut oqaluttuarsaanermut tunniussassarpassuaqarnera immikkuullarissutut taasariaqarpoq kisiannili Tasersiatut nallersuunneqarsinnaanani (SMV 2010 kap.4 qupp.4).

E. Erngup nukissiorfiliorniarnermi itsarnisarsiornikkut misissuinerit pisariaqartut

Eqqissisimatitsisarneq aamma allatigut kulturikkut eriagissanik kulturikkut kingornussatut illersuineq pillugu Inatsisartut Inatsisaat nr. 11, 19. maj 2010-meersoq § 12-13 innersuullugusanaartortussat NKA-p piunaffigisinnaavai itsarnisarsiornikkut misissuisoqassasoq sanaartorneq pitinnagu (takuuk ataani fodnote 1). Sanaartortussat pisariaqanngitsunik amerlanerusunik aningaasartuuteqartikkumanagit itsarnisarsiuut misissuinerat naliginnaasumik taamaallaat pisarpoq itsarnisarsiornermi soqutigisat sanaartornissamilu soqutigisat arlaatigut ataatsimut isumaqatigiissuteqarsinnaajunnaartillugit (soorlu assersuutigalugu sanaartorfissaq nuunniarneqartillugu, taseq imaarniarneqartillugu il.il.). Taamaammat pilersaarusernermi aningaasartuutigiumaagassallu missingersuuserinerini pisariaqarpoq itsarnisarsiuut suliasai erseqqissuussasut pilersaarutit sanaartornermi pilersinnagit.

Politikerit NKA-p soqutigasai inassuteqaatigisai tassalu Tasersiami aamma Tarsartuup Tasersuani eriagissariaqartut eqqissisimatinneqarnissaanut tunngasut malinngippagit erngullu nukissiorfiliornissaq kisiat siunnerfigineqarpat, taava KNA-p minnerpaamik piumasarisinnaavaa sumiiffimmi itsarnisarsiornikkut misissuisoqassasoq tatsip qarsutsiartorerani sunniutaasinnaasut qanoq sunniuteqassaneri misissorlugit. Tunngaviumik anguniagaq tassaavoq sapinngisamik itsarnitsat eriagissat amerlanerpaat misissussallugit kisiannili piffissatigut aningaasassaqarniarnikkullu allatut ajornaqaaq oqartariaqarpoq suna tamaat misissorneqarsinnaanngitsoq taamaattumillu isumatusaartumik pilersaaruteqarfiusumik pingaarnersiuilluni misissuisoqassasoq paasissutissallu nutarsarneqarlutik (cf. ilassut 4a-d). Pingaaruteqarporli erseqqissaassutigissallugu periarfissaq ataasituaannaammat kulturikkut inoqarfiusimasut Kalaallit Nunaata kitaani ilisimatuussutsikkut ilisimasatigut annanniarsinnaanerinut.

Pilersaarusiorkkamik ingerlatsisinaanissamut itsarnisarsiortut misissuisinaanerinut periarfissat Tasersiami aamma Tarsartuup Tasersuani maannakut pitsaannimmata ataani iliuusissatut inassutigineqartoq mianersortumik atuarneqassaaq aammalu naatsorsuutigineqassalluni tigussaasunik pilersaaruteqartoqannimmata erngup nukissiorfiliornissaq eqqarsaatigalugu. Ilanngullugu paasineqassaaq maannamut saqqummiunneqarsimasut missaliornerinnaammata aningaasartuutaasinnaasut naliginnarnit assaasarnernit allaanerullutik uani assatat qallorneriniit kuratorimut apuunnissaannut katersugaasivimmiilernissaannut ilanngunneqarmata tassalu suliaqartussat atorfinitsinneri, suliamik nangitsisussat, nalunaarsuisussat, aanaveersaasussat, nalunaarusiortussat il. il.

Ilasutit 1 – ALCOA-mi suliniut ingerlanerani NKA-mit saqqummersitat suliarisimasat allattorsimaffiat

Andreasen, Claus 2008. Fortidstninder, Vand og Råstoffer. *Tidsskriftet Grønland* no.2-3, 2008, s.94-106.

Appelt, M. 2009. Archaeological Survey. Isua Project 2009 (upubliceret feltrapport arkiveret ved Grønlands Nationalmuseum & Arkiv). Nuuk: Greenland National Museum and Archives. 25 sider.

Knudsen, Pauline (ed.) 2009a. *Archaeological Surveys in the West Greenland Inland, summer 2009, in Advance of Proposed Development of Hydroelectric Power. Report prepared for ALCOA, November 2009* (upubliceret feltrapport no. 200901 arkiveret ved Grønlands Nationalmuseum & Arkiv). Nuuk: Greenland National Museum and Archives. 26 sider.

Knudsen, Pauline (ed.) 2009b. *Archaeological Surveys in the West Greenland Inland, summer 2009, in Advance of Proposed Development of Hydroelectric Power. Report prepared for ALCOA, November 2009* (upubliceret feltrapport no. 200904 arkiveret ved Grønlands Nationalmuseum & Arkiv). Nuuk: Greenland National Museum and Archives. 25 sider.

Knudsen, Pauline (ed.) 2009c. *An Archaeological Survey in the West Greenland Inland, summer 2008, in Advance of Proposed Development of Hydroelectric Power. - Report prepared for ALCOA, - January 2009* (upubliceret feltrapport no. 200909 arkiveret ved Grønlands Nationalmuseum & Arkiv). Nuuk: Greenland National Museum and Archives. 43 sider.

Knudsen, Pauline og Andreasen, Claus 2009: *Culture historical significance on areas Tasersiaq and Tarsartuup Tasersua in West Greenland & Suggestions for Salvage Archaeology and ocumentation in Case of Damming Lakes* (upubliceret rapport arkiveret ved Grønlands Nationalmuseum & Arkiv). Nuuk: Greenland National Museum and Archives. 45 sider.

Myrup, Mikkel 2008. *Archaeological Survey. Isua Project – Greenland* (upubliceret feltrapport arkiveret ved Grønlands Nationalmuseum & Arkiv). Nuuk: Greenland National Museum and Archives. 21 sider.

Odgaard, Ulla (ed.) 2008. *An Archaeological Survey in the West Greenland Inland, summer 2007, in Advance of Proposed Development of Hydroelectric Power. Report prepared for ALCOA, April 2008* (upubliceret feltrapport no. 200811 arkiveret ved Grønlands Nationalmuseum & Arkiv). Nuuk: Greenland National Museum and Archives. 83 sider.

Strategisk Miljøvurdering (SMV) 2010. Kap. 4 – Kultur. Udarbejdet i forbindelse med aluminiumsprojektet af Grønlands Selvstyres SMV arbejdsgruppe. Grønlands Selvstyre, Nuuk, juli 2010.